

پیش‌بینی نگرش نسبت به ازدواج در جوانان بر اساس جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی و چشم‌انداز زمان

طاهره غنی‌پوراجراآباد^۱

مصطفی جوانشیر افشار^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی نگرش نسبت به ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی و چشم‌انداز زمان در جوانان انجام شد. پژوهش از نوع همبستگی و جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد رودهن در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ استان تهران بود که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، نمونه‌ای به تعداد ۳۷۳ نفر از دانشجویان انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در پژوهش پرسشنامه چشم‌انداز زمان زیمباردو و بویلد (۱۹۹۹)، جهت‌گیری مذهبی آلپورت و راس (۱۹۵۰) و نگرش نسبت به ازدواج روزن ویراتین (۱۹۹۸) بود. داده‌ها با استفاده از شیوه‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (رگرسیون چندگانه و ضریب همبستگی پیرسون) و با استفاده از نرم افزار **SPSS 20** مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که بین نگرش نسبت به ازدواج با جهت‌گیری مذهبی و چشم‌انداز زمان رابطه معناداری وجود دارد ($P < 0/001$). همچنین جهت‌گیری مذهبی درونی و چشم‌انداز زمانی مثبت به صورت مثبت توانایی نگرش مثبت نسبت به ازدواج را دارند ($P < 0/001$). همچنین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و چشم‌انداز زمانی منفی توانایی پیش‌بینی نگرش منفی به ازدواج را دارند ($P < 0/001$). از نتایج پژوهش حاضر می‌توان برای تدوین بسته‌های آموزشی جهت کاهش تغییر نگرش جوانان به ازدواج و افزایش تمایل به ازدواج در جوانان استفاده کرد.

واژه‌گان کلیدی: نگرش نسبت به ازدواج، جهت‌گیری مذهبی، چشم‌انداز زمان.

۱- کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران، ایران

۲- کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران، ایران

مقدمه

ازدواج به عنوان یک امر اجتماعی زمینه تشکیل نهاد خانواده که اساسی‌ترین نهاد اجتماعی است را فراهم می‌آورد و تا حدود زیادی سلامت یک جامعه همبستگی بالایی با سلامت آن دارد (ساتون^۱، ۲۰۱۹). ازدواج یکی از انتخاب‌های مهم و سرنوشت‌ساز هر فرد است. این انتخاب یکی از مراحل و فرایندهای رشد محسوب می‌شود که در تکامل ابعاد درونی و شخصیتی انسان مهم است (ادامیسزسکی^۲، ۲۰۱۷). سن ازدواج در دهه‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته است. هم‌خانگی و ازدواج‌های غیررسمی، که در نهایت به ازدواج رسمی ختم نمی‌شوند، روز به روز در حال افزایش‌اند (وسپا^۳، ۲۰۱۴). زندگی مشترک بدون ازدواج در حال حاضر به طور گسترده‌ای در میان جمعیت ایالات متحده منتشر شده و رویدادی به هنجار در چرخه زندگی محسوب می‌شود (مانینگ برون و پاینی^۴، ۲۰۱۴). به همین خاطر توجه به زوج‌ها به ویژه در مرحله پیش از ازدواج جهت پیشگیری از مشکلات بعدی که تهدیدکننده نهاد خانواده است، مورد توجه پژوهشگران و متولیان سلامت بوده است (برادبری و بودنمن^۵، ۲۰۲۰).

یکی از متغیرهایی که در مرحله قبل از آغاز زندگی زناشویی مورد توجه بوده و با عملکرد بعدی زوج‌ها در خانواده رابطه دارد، نگرش به ازدواج است (فیسکین و ساریا^۶، ۲۰۲۱). نگرش به ازدواج عبارت است از عقاید و باورهای نسبتاً ثابتی که در ذهن افراد برای ازدواج شکل گرفته است و شامل باورهایی در مورد تمایل یا عدم تمایل به ازدواج، میزان اهمیت ازدواج، انتظارات از ازدواج، منافع و هزینه‌های ازدواج و عوامل موثر بر آن است (ویلیاقی^۷، ۲۰۱۲). نگرش و دیدگاه‌های فرد نسبت به ازدواج شاخص مهم در سلامت ازدواج به حساب می‌آید (کارامات^۸، ۲۰۱۶). ازدواج

1. Sutton, T. E

2. Adamczyk, K

3. Vespa, J

4. Manning, W. D., Brown, S. L., & Payne

5. Bradbury, T. N., & Bodenmann, G

6. Fiskin, G., & Sari, E

7. Willoughby, B. J

8. Karamat, K

نقشی تعیین‌کننده در سلامت شناختی، هیجانی و رفتاری دارد (شروت و کیکولت-گلنسر^۱، ۲۰۲۰). همچنین نتایج پژوهشی نشان داده است که باورهای مثبت به ازدواج نقش مهمی در اجتناب از رفتارهای تهدیدکننده سلامت دارد (هانگ، چن، هو، کو و یان، ۲۰۲۰). پژوهش‌ها نشان دادند که عوامل مختلفی بر گرایش به ازدواج تاثیر دارد مانند گرایش‌های مذهبی، نوع جهان‌بینی و عوامل اقتصادی و سیاسی بر نگرش به ازدواج (یاکل، ۲۰۱۵).

دین و باورهای مذهبی یکی از عوامل فرهنگی است که عدم تفاهم در آن در بسیاری از موارد مشکلات را هم در زمینه فردی و هم در زمینه اجتماعی و هم تربیت فرزندان ایجاد کرده است (حضرتی و نوری، ۱۳۹۹). اغلب روانشناسانی که در زمینه دین و مذهب پژوهش می‌کنند، برای درک انگیزه زیربنایی رفتارهای مذهبی افراد، ترجیح می‌دهند به جای توجه به ادیان خاص مثل مسیحیت یا اسلام، به طور کلی به جهت‌گیری مذهبی آن‌ها توجه کنند (خدادادی و باقری، ۲۰۱۲). جهت‌گیری مذهبی توسط آلپورت و راس تعریف شده و نشان‌دهنده نگرش فرد به مذهب است (نیرینک، لنز، وانستینکیست و سوئنس^۲، ۲۰۱۰). بر این اساس جهت‌گیری مذهبی به دو نوع درونی و بیرونی تقسیم می‌شود؛ افرادی که دارای جهت‌گیری مذهبی بیرونی هستند، کمتر در آیین‌های مذهبی شرکت می‌کنند و از معنای دین برای رسیدن به اهدافشان استفاده می‌کنند و فقط در جایی از آن استفاده می‌شود که برای دستیابی به اهدافی مثل موفقیت‌های اقتصادی، مقام و موقعیت اجتماعی، آسایش و راحتی و یا دریافت حمایت اجتماعی مفید باشد (کوئینیک و باسینگ^۳، ۲۰۱۰). در طرف دیگر، کسانی قرار دارند که دین را هدف اصلی زندگی خود می‌دانند و مهم‌ترین بخش زندگی آن‌ها را تشکیل می‌دهد. چنین افرادی دارای جهت‌گیری مذهبی درونی هستند و دین همه جوانب زندگی آن‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد (آلپورت و راست، ۱۹۶۷). این افراد اساساً از طریق تعهد به رشد معنوی شخصی و برای داشتن رابطه‌ای عمیق و پرمعنا با خداوند ترغیب می‌شوند (دارویری^۴ و همکاران، ۲۰۱۴). پژوهش‌ها نشان داده است که؛ جهت‌گیری‌های مذهبی می‌تواند بر روابط با جنس

1. Shrouf, M. R., & Kiecolt-Glaser, J. K

2. Neyrinck, B., Lens, W., Vansteenkiste, M., & Soenens, B

3. Koenig, H. G., & Büsasing, A

4 Darvyri, P

مخالف و گرایش به ازدواج تاثیر داشته باشد؛ زیرا دین شامل راهنمایی‌هایی برای زندگی سالم است و سیستم اعتقادات و ارزش‌هایی را ارائه می‌دهد که می‌تواند بر تعهد به ازدواج تاثیر داشته باشد (حاجی حسنی و سیم^۱، ۲۰۱۹). مطالعات متعددی رابطه بین مذهب و رابطه زناشویی را مورد بررسی قرار دادند، که نشان‌دهنده باورهای مذهبی با ارتباط باثبات و محکم و پیامدهای مثبت زندگی زناشویی است (برایت وایت^۲ و همکاران، ۲۰۱۵). کیفیت مثبت زندگی زناشویی (دیوید و استافورد^۳، ۲۰۱۵) با رضایت زناشویی بیشتری همراه است (عبدالله، ۲۰۱۷). همچنین زوج‌هایی که معمولاً دارای مذهب یکسان هستند و از آن‌ها به عنوان زوج‌های همگن یاد می‌شود به دلیل ارزش‌ها و باورهای مشترک در زمینه مذهب و خانواده، در ازدواج خود رضایت بیشتری را گزارش می‌دهند (برایت و ویت و همکاران، ۲۰۱۵).

از طرف دیگر برخی از پژوهشگران مفهوم چشم‌انداز زمان را موضوعی بسیار مهم در روانشناسی مطرح کردند که می‌تواند در ثبات ازدواج و گرایش به سمت ازدواج تاثیر داشته باشد (نوروزی، رضاخانی و وکیلی، ۱۳۹۸). چشم‌انداز زمان به عنوان ویژگی شخصیتی ثابتی که برگرفته از موقعیت‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی، سن، خصوصیات فردی، وضعیت خانواده، وضعیت اقتصادی، سطح تحصیلات و عوامل دیگر است، تفسیر می‌شود (زابلینا، چستونینا، تروشینا و ودنیوا^۴، ۲۰۱۸). چشم‌انداز زمان از پنج عامل شامل گذشته منفی یا بدبینی نسبت به گذشته، گذشته مثبت یا احساسات شادی‌آور نسبت به گذشته، حال لذت‌گرایانه یعنی لذت بردن از تجارب حاضر، حال قضا و قدری یا تسلیم سرنوشت شدن و آینده‌نگری یعنی برنامه‌ریزی برای اهداف بلند مدت تشکیل شده است (ورل، مک‌کی و آنریتا^۵، ۲۰۱۵). چن و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود نشان دادند که چشم‌انداز زمان حال قضا و قدری نوعی نگرش پر از درماندگی و ناامیدی نسبت به آینده و زندگی است و می‌تواند بر کیفیت روابط زناشویی و همچنین گرایش به ازدواج رابطه منفی داشته باشد. نتایج پژوهش دویدوی و

1. Hajihasani, M., & Sim, T

2. Braithwaite

3. David, P., & Stafford, L

4. Zabelina, E., Chestyunina, Y. U., Trushina, I., & Vedeneyeva, E

5. Worrell, F. C., McKay, M. T., & Andretta, J. R

راستوگی^۱ (۲۰۱۷) نیز نشان داد که امید و چشم‌انداز زمان آینده، پیش‌بینی‌کننده مهمی برای رضایت از زندگی هستند. طبق این مطالعه چشم‌انداز زمان آینده، به آزمودنی‌های آن‌ها کمک کرد تا در مواقع مواجهه با بحران‌ها برنامه‌ریزی بهتری داشته باشند. نتایج پژوهش مورو، سولر، کاستله، دیو و سولر^۲ (۲۰۱۷) نیز حاکی از تاثیرگذاری چشم‌انداز زمان گذشته مثبت بر افزایش رضایت از زندگی بود.

با توجه آنچه گفته شد؛ به نظر می‌رسد در سال‌های اخیر یکی از آسیب‌های اجتماعی کشور عدم گرایش جوانان به سمت ازدواج است. این موضع که تا چه حد جوانان به دلیل باورهای مذهبی و نگرش و چشم‌اندازهای خود نسبت به آینده، گرایش به سمت ازدواج دارند مسئله قابل تامل و مهمی است. بنابراین، با توجه به اهمیت و گسترش عدم گرایش به ازدواج در جوانان عواملی که در این متغیر تاثیر دارند، می‌تواند راهگشای پژوهشگران برای ارائه راهکارهای کاربردی برای کاهش این مشکل در سطح کشور باشد. به همین خاطر پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی نگرش نسبت به ازدواج در جوانان بر اساس جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی و چشم‌انداز زمان بود.

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف پژوهشی بنیادی و از نظر روش جزء پژوهش‌های همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد رودهن در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. نمونه مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۳ نفر و روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای بود. به این صورت که از بین دانشکده‌های موجود در دانشگاه آزاد واحد رودهن، پنج دانشکده به صورت تصادفی انتخاب و از هر دانشکده نیز ۵ کلاس به صورت تصادفی انتخاب و دانشجویان پرسشنامه‌های جهت‌گیری مذهبی و گرایش به ازدواج و و چشم‌انداز زمان را تکمیل کردند. لازم به ذکر است که قبل از اجرای پرسشنامه‌ها، اهداف پژوهش برای آزمودنی‌ها به صورت گروهی توضیح داده شد و به همراه پرسشنامه‌ها، فرم

1. Dwivedi, A., & Rastogi, R

2. Muro, A., Feliu-Soler, A., Castellà, J., Deví, J., & Soler, J

رضایت آگاهانه جهت شرکت در پژوهش نیز توسط آزمودنی‌ها تکمیل گردید. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، داده‌ها وارد نرم افزار *spss20* گردید و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار پژوهش

پرسشنامه نگرش به ازدواج (MAS): مقیاس نگرش به ازدواج توسط روزن ویراتین (۱۹۹۸) ساخته شده است. این مقیاس شامل ۲۳ گزاره می باشد و دارای چهار مولفه نگرش مثبت، نگرش منفی، نگرش خوش بینانه به ازدواج، نگرش واقع گرایانه به ازدواج، نگرش ایده-آل گرایانه به ازدواج می باشد. شیوه نمره گذاری این پرسشنامه از نوع لیکرت پنج گزینه‌ای می باشد که امتیاز مربوط به هر گزینه بدین صورت است: کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴، کاملاً موافقم=۵. شیوه نمره گذاری در مورد سوالات شماره ۱، ۳، ۵، ۸، ۱۲، ۱۶، ۱۹، ۲۰ و ۲۳ معکوس خواهد بود. براتین و روزن (۱۹۸۸) نتایج بررسی همسانی درونی پرسشنامه (آلفای کرونباخ) ۰/۸۴ را گزارش کرده‌اند و همچنین روایی سازه پرسشنامه نیز مورد بررسی قرار گرفته و در کل نتایج نشان دهنده اعتبار و روایی مناسب این پرسشنامه می باشد. در پژوهش نیلفروشان و همکاران (۱۳۹۲) روایی محتوایی و همگرایی این مقیاس تایید گردید و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۶ بدست آمد که حاکی از مطلوب بودن پایایی این پرسشنامه است.

جهت گیری مذهبی: این مقیاس توسط آلپورت و راس در سال ۱۹۵۰ تدوین شد و شامل ۲۰ پرسش است که ۱۱ پرسش آن برای سنجش جهت گیری مذهبی بیرونی و ۹ پرسش بقیه برای سنجش جهت گیری مذهبی درونی می باشد. نمره گذاری این مقیاس بر اساس طیف لیکرت به صورت " کاملاً موافقم=۱ تا کاملاً مخالفم=۵" است و عبارت بدون پاسخ نمره ۳ می گیرد. این آزمون محدودیت زمانی ندارد و به صورت گروهی نیز اجرا می شود (صدیقی ارفعی، تمنایی فر و عابدین آبادی، ۱۳۹۱). در مورد پایایی این آزمون در مطالعات اولیه، همبستگی جهت گیری بیرونی با درونی ۰/۲۱ به دست آمد. فگین در سال ۱۹۶۳ علاوه بر گنجاندن تمام گزینه‌های آلپورت و راس (۱۹۵۰)، گزینه دیگری هم به این مضمون که "مذهب

همان کاری را می‌کند که عضویت من در گروه دوستان و آشنایان می‌کند؛ یعنی کمک می‌کند که زندگی را متعادل و پایدار نگهدارم" را به این مقیاس افزود و آزمون شامل ۲۱ جمله شد. این گزینه همبستگی مثبت بالایی (۰/۶۱) را با مقیاس "E" یعنی برون‌گرایی داشت. در تعدادی از مطالعات دیگر از جمله مطالعاتی که توسط فگین (۱۹۶۳) انجام شد، همبستگی بین گزینه‌های جهت‌گیری مذهبی درونی با گزینه‌های مذهبی بیرونی ۰/۲۰ شد که بسیار نزدیک، به محاسبه شده توسط آلپورت و راس (۱۹۵۰) بود. در ایران جان بزرگی در سال ۱۳۷۸ همسانی درونی آن را در نمونه ۲۳۵ نفری از دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و پایایی بازآزمایی آن را ۰/۷۴ به دست آورد (به نقل از دانش، ۱۳۸۴). در پژوهش محمدی، دانش و تقی‌لو (۱۳۹۵) آلفای کرونباخ برای جهت‌گیری مذهبی درونی ۰/۸۵ و برای جهت‌گیری مذهبی بیرونی ۰/۷۸ به دست آمد.

پرسشنامه چشم‌انداز زمان: این پرسشنامه توسط زیمباردو و بوید در سال ۱۹۹۹ ساخته شد و شامل ۵۶ عبارت در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از "کاملاً موافقم = ۵ تا کاملاً مخالفم = ۱" است. این مقیاس، ۵ بعد زمانی شامل گذشته منفی را با ۱۰ پرسش، گذشته مثبت با ۹ پرسش، حال جبرنگر با ۹ پرسش، حال لذت‌گرا با ۱۵ پرسش، و آینده را با ۱۳ پرسش مورد ارزیابی قرار می‌دهد و نمره کلی ندارد (علیزاده فرد، محتشمی، فیلیپ و حقیقت‌گو، ۱۳۹۵). پایایی این پرسشنامه در پژوهش علیزاده فرد و همکاران (۱۳۹۵) با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و ضریب بازآزمایی آن پس از دو هفته ۰/۹۲ و رابطه عامل‌های این پرسشنامه با نسخه کوتاه ویژگی‌های شخصیتی پرسشنامه نئو معنادار گزارش شده و نتایج تحلیل عامل اکتشافی آن نیز بیانگر وجود ۵ عامل گذشته منفی، حال لذت‌گرا، آینده‌نگری، گذشته مثبت و حال قضا و قدری و در مجموع تبیین‌کننده ۳۷ درصد واریانس کل بوده است. در پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۵) آلفای کرونباخ برای گذشته مثبت ۰/۷۴، گذشته منفی ۰/۸۷، حال لذت‌گرا ۰/۷۲، حال جبرنگر ۰/۷۷ و آینده ۰/۷۷ به دست آمد.

یافته‌ها

قبل از بررسی فرضیه‌ها، آمار توصیفی متغیرهای پژوهش شامل میانگین و انحراف معیار، چولگی، کشیدگی و ضرایب همبستگی نمرات بررسی و در جدول ۱ نتایج توضیح داده شده است.

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار، چولگی، کشیدگی و ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش با گرایش‌های ازدواج

خرده مقیاس‌ها	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	نمره مثبت	نمره منفی	نمره خوش بینانه	نمره واقع‌گرایانه	نمره ایدئال‌گرایانه
مولفه‌های باورهای درونی	۴۲/۳۵	۴/۲۸	-۰/۳۰۸	-۰/۰۶۹	۰/۳۴**	-۰/۱۸*	۰/۲۰**	۰/۱۲*	۰/۰۸
	باورهای مذهبی بیرونی	۳۹/۳۰	۵/۶۹	-۰/۱۵۶	۰/۹۸	-۰/۰۱۸	۰/۲۸**	۰/۰۲۵	۰/۳۲**
گذشته منفی		۳۲/۶۰	۵/۷۸	۰/۶۸۷	-۰/۳۴۵	-۰/۴۵**	۰/۳۸**	-۰/۵۲**	۰/۱۲*
	گذشته مثبت	۳۱/۴۸	۴/۹۸	۰/۴۵۶	۰/۲۱۰	۰/۵۲**	-۰/۳۰**	۰/۰۸	۰/۱۴*
چشم‌انداز زمان		۴۰/۵۱	۶/۳۵	۰/۴۵۱	-۰/۱۴۵	۰/۱۸*	-۰/۳۵**	۰/۲۵*	۰/۱۲*
	حالت‌گرا	۲۰/۳۵	۳/۷۱	۰/۳۲۵	۰/۴۵۸	-۰/۴۲**	۰/۲۹**	-۰/۰۵	۰/۱۴*
قضا قدری		۴۵/۲۵	۴/۴۰	۰/۱۸۴	-۰/۰۱۵	۰/۲۹**	-۰/۱۸*	۰/۳۳**	۰/۰۴۵

$p < 0.05$ ** $p < 0.01$

جدول ۱ نشان می‌دهد ضریب همبستگی جهت‌گیری مذهبی درونی با نگرش مثبت، خوش‌بینانه و واقع‌گرایانه به ازدواج مثبت ($p < 0.01$) و همبستگی باورهای بیرونی به ازدواج

با نگرش‌های منفی و ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج مثبت است ($p < 0/01$). همچنین رابطه بین مولفه‌های چشم‌انداز زمان گذشته منفی با نگرش منفی و نگرش ایده‌آل‌گرایانه به ازدواج مثبت و با نگرش مثبت و خوش‌بینانه به ازدواج منفی است ($p < 0/01$) و مولفه گذشته مثبت با نگرش مثبت، و نگرش واقع‌گرایانه رابطه مثبت و با نگرش منفی رابطه منفی دارد ($p < 0/01$). همچنین مولفه حال لذت‌گرا با نگرش مثبت و خوش‌بینانه و واقع‌گرایانه رابطه مثبتی دارد. و قضاقداری با نگرش مثبت به ازدواج و نگرش خوش‌بینانه و واقع‌گرایانه رابطه منفی و معناداری دارد ($p < 0/01$) و در نهایت مولفه آینده با نگرش مثبت به خوش‌بینانه، و واقع‌گرایانه رابطه مثبت و با نگرش منفی رابطه منفی و معناداری دارد ($p < 0/01$).

جدول ۲: برآورد پارامترها برای پیش‌بینی گرایش به ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی با چشم‌انداز زمان

مقدار بتا	سطح معناداری	نسبت F	ضریب تعیین R^2	همبستگی چندگانه R	متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	
۰/۳۰	۸/۴۵**				باورهای درونی	نگرش مثبت	
۰/۲۲	۳/۳۵**				گذشته مثبت		
-۰/۱۸	-۲/۴۵*				گذشته منفی		
۰/۰۱۵	۰/۹۵	۰/۰۰۱	۱۶/۴۵	۰/۱۴	۰/۳۲		حال لذت‌گرا
۰/۱۲	۱/۱۸*						قضا و قدر
۰/۲۰	۳/۱۲**						آینده
۰/۰۱۸	۱/۱۴				باورهای بیرونی	نگرش منفی	
۰/۱۴	۲/۱۵*				باورهای درونی		
۰/۲۴	-۳/۵۰**	۰/۰۰۱	۱۹/۰۵	۰/۱۸	۰/۳۵		گذشته مثبت
۰/۲۶	۳/۸۴**						گذشته منفی
۰/۲۱	۳/۳۸**						حال لذت‌گرا
۰/۱۵	۲/۵۸						قضا و قدر
۰/۰۱۸	-۱/۳۸**					آینده	نگرش
۰/۱۳	۲/۱۴**					باورهای بیرونی	
۰/۲۵	-۴/۴۵**	۰/۰۰۳	۸/۱۳	۰/۱۰	۰/۲۳	باورهای درونی	

۰/۴۲	۰/۱۲**					گذشته منفی	خوش‌بینانه
۰/۱۹	۳/۳۵**					حال لذت‌گرا	
۰/۲۸	۳/۷۸**					آینده	
۰/۱۵	۲/۱۸*					باورهای بیرونی	
۰/۰۱۸	۱/۲۰	۰/۰۰۳	۴/۱۸	۰/۱۵	۰/۲۱	گذشته مثبت	نگرش واقع-
۰/۰۱۲	۱/۴۵					حال لذت‌گرا	گرایانه
۰/۲۲	-۴/۳۸**					قضا و قدر	
۰/۰۸۰	۰/۸۷					باورهای بیرونی	نگرش ایده-
۰/۰۸۵	۰/۹۸	۰/۸۴	۲/۱۸	۰/۹	۰/۱۳	گذشته منفی	آل
۰/۰۴۰	۰/۴۵					قضا و قدر	

نتایج جدول ۲ نشان‌دهنده این است که پنج مدل رگرسیون به روش ورود برای پیش‌بینی نگرش به ازدواج در میان جوانان انجام گرفت؛ در مدل اول نگرش مثبت به طور معناداری ($R^2=0/14$ ، $F=16/45$ ، $P<0/001$) توسط باورهای مذهبی و چشم‌انداز زمان پیش‌بینی می‌شود. در مدل دوم نگرش منفی به طور معناداری ($R^2=0/18$ ، $F=19/05$ ، $P<0/001$) توسط باورهای مذهبی و چشم‌انداز زمان پیش‌بینی می‌شود. در مدل سوم نگرش خوش‌بینانه به طور معناداری ($R^2=0/10$ ، $F=8/13$ ، $P<0/001$) توسط باورهای مذهبی و چشم‌انداز زمان پیش‌بینی می‌شود. در مدل چهارم نگرش واقع‌گرایانه به طور معناداری ($R^2=0/15$ ، $F=4/18$) توسط باورهای مذهبی و چشم‌انداز زمان پیش‌بینی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بین باورهای مذهبی درونی با گرایش مثبت به ازدواج، خوش‌بینانه و واقع‌گرایانه رابطه مثبت وجود دارد و باور مذهبی درونی توانایی پیش‌بینی گرایش مثبت، خوش‌بینانه و واقع‌گرایانه ازدواج را به صورت مثبت دارد. همچنین جهت‌گیری بیرونی مذهبی توانایی پیش‌بینی گرایش منفی به ازدواج را به صورت مثبت دارد. همچنین از بین ابعاد چشم‌انداز زمان چشم‌انداز مثبت، حال لذت‌گرایی و آینده‌توانایی پیش-

بینی مثبت‌گرایش به سمت ازدواج را دارند که این یافته‌ها به صورت غیر مستقیم با یافته‌های چن و همکاران (۲۰۱۶)، دویدوی و راستوگی (۲۰۱۷)، مورو و همکاران (۲۰۱۷)، حاجی حسنی و سیم، (۲۰۱۹)، برایت وایت و همکاران، (۲۰۱۵)، دیوید و استافورد، (۲۰۱۵)، عبدالله (۲۰۱۷) همسو می‌باشد.

در تبیین یافته‌های چشم‌انداز زمان باید گفت چشم‌انداز زمان فرایندی ساختاری شناختی است که اغلب به طور ناهشیار تجارب فردی و اجتماعی فرد را پردازش می‌کند و به رمزگردانی، ذخیره و بازنمایی آن‌ها در قالب‌های زمانی خاص می‌پردازد (نوروزی، رضاخانی و وکیلی، ۱۳۹۸). زیملاردو (۱۹۹۹) معتقد است که گذشته منفی به معنی تمرکز روانی فرد بر خاطرات ناگوار گذشته است که بر درک دنیا، دیگران و ارتباط برقرار کردن با دیگران و همچنین خوش‌بین بودن به آینده ازدواج تاثیر می‌گذارد و از گرایش به سمت آن جلوگیری می‌کند (علیزاده فرد و همکاران، ۱۳۹۵)؛ اما جوانانی که بر گذشته مثبت تمرکز دارند؛ انرژی بیشتری را صرف تجارب مثبت خواهند کرد و همین امر موجب درک بهتر روابط با دیگران و همچنین خوش‌بین بودن به آینده شغلی و ازدواج خواهد شد که می‌تواند افراد را ترغیب به سمت ازدواج کرده و باعث گرایش مثبت افراد به سمت ازدواج شود (اویانادل و بلاکسال، ۲۰۱۴). از سوی دیگر، جوانان دارای چشم‌انداز زمانی آینده، در روابط خود به دنبال رشد و تعالی هستند و نه تنها بر مشکلات و تعارض تمرکز ندارند؛ بلکه به دنبال بهبود روابط خود با دیگران و باعث گسترش روابط با جنس مخالف هستند و این می‌تواند در گرایش مثبت به سمت ازدواج تاثیر داشته باشد (کلینگ و گارلان، ۲۰۱۵). در نهایت افراد دارای چشم‌انداز حال لذت‌گرا، برحداکثر رضایت از زمان حال تمرکز دارند؛ به دنبال کسب لذت هستند و برای آینده و گذشته اهمیتی قائل نمی‌شوند (سوارد و همکاران، ۲۰۱۴) و این می‌تواند در کوتاه‌مدت موجب افزایش گرایش مثبت به سمت ازدواج شود.

در مورد گرایش‌های مذهبی نیز می‌توان گفت اعتقاد به خداوند که در همه حال در کنار انسان است و در سختی‌ها و تنگدستی‌ها و گرفتاری‌ها دست او را می‌گیرد و یاریگر او است، باعث آرامش در موقعیت‌های تنش‌زا و افزایش امیدواری انسان خواهد شد و در نتیجه در شرایطی که فرد با مشکلات مواجه می‌شود با امید و قاطعیت خواهد ایستاد و از تمام توان

خویش استفاده خواهد گرد (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵) و این باعث می‌شود که افراد از سختی‌ها و بار مسئولیتی که زندگی مشترک برای آن‌ها ایجاد می‌کند با توکل بر خدا به سمت ازدواج حرکت کنند. به علاوه دین با ارائه یک چارچوب جامع برای تفسیر وقایع و پاسخ به پرسش‌های وجودی مانند این که از کجا آمده‌ام و به کجا می‌روم؟ از موثرترین تکیه‌گاه‌های روانی به شمار می‌رود و قادر است برای لحظه لحظه زندگی معنا و غنا ایجاد کند و به زندگی انسان جهت دهد و به این ترتیب به افراد یک راهنمایی عملی برای جلوگیری از نفس شیطانی خود داده تا به جای گرایش به سمت ازدواج سفید و بی‌مسئولیتی در قبال دیگران نسبت به دیگران احساس مسئولیت کرده و گرایش بیشتر به سمت ازدواج داشته باشند.

با توجه به آنچه گفته شد، می‌توان چنین نتیجه گرفت که بین گرایش به ازدواج با باورهای مذهبی و چشم‌انداز زمان رابطه معنی‌داری وجود دارد و چشم‌انداز زمان مثبت و جهت‌گیری-های مذهبی درونی پیش‌بینی‌کننده خوبی برای گرایش مثبت به سمت ازدواج هستند و همچنین چشم‌انداز منفی و گرایش بیرونی مذهبی نیز پیش‌بینی‌کننده خوبی برای گرایش منفی به سمت ازدواج هستند. با این حال هر پژوهشگر در انجام پژوهش با موانعی روبرو است که تعمیم نتایج را با محدودیت مواجه می‌کند. در پژوهش حاضر نیز از جمله این محدودیت‌ها عدم استفاده از سایر ابزارهای پژوهشی از قبیل مصاحبه و مشاهده در موقعیت طبیعی است که تعمیم‌پذیری اطلاعات را با مشکل مواجه می‌نماید. همچنین نمونه پژوهش شامل جوانان دانشجوی دانشگاه است که در تعمیم نتایج به سایر شهرها و مناطق باید جانب احتیاط را رعایت نمود. پیشنهاد می‌شود، در پژوهش‌های بعدی از ابزارهای متنوعی برای ارزیابی جوانان استفاده گردد و همچنین می‌توان از نتایج پژوهش حاضر برای تدوین بسته‌های درمانی برای جوانانی که گرایشی به سمت ازدواج ندارند، استفاده کرد.

منابع

- ۱) حضرتی، سجاد، نوری، راضیه (۱۳۹۹). «بررسی نگرش به ازدواج بر اساس نگرش‌های مذهبی در دانشجویان دختر و پسر»، *مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۵(۳): صص ۴۰-۴۷.
- ۲) دانش، عصمت (۱۳۸۴). *نقش خودشناسی در درمان اختلافات زناشویی*، تهران: انتشارات گلش اندیشه.
- ۳) صدیقی ارفعی، فریبرز، تمنایی فر، محمدرضا، و عابدین آبادی، عطا. (۱۳۹۱). رابطه جهت‌گیری مذهبی، سبک‌های مقابله و شادکامی در دانشجویان. *فصلنامه روانشناسی و دین*، ۵(۳): صص ۱۶۴-۱۳۵.
- ۴) عزیزاده فرد، سوسن، محتشمی، طیه، ریمباردو، فلیپ جورج، و حقیقت‌گو، مرجان. (۱۳۹۵). بررسی خصوصیات روانسنجی فرم کوتاه پرسشنامه چشم‌انداز زمان در جمعیت بزرگسالان تهران. *دو فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت (دانشور رفتاری)*، ۱۴(۲): صص ۱۶۹-۱۵۷.
- ۵) محمدی، مهسا، دانش، عصمت، تقی‌لو، صادق. (۱۳۹۵). «پیش‌بینی امیدواری بر اساس جهت‌گیری مذهبی و چشم‌انداز زمان»، *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۱۰(۳۸): صص ۱۷۴-۱۵۷.
- ۶) نوروژی، سوده، رضاخانی، سیمین‌دخت، و کیلی، پریش. (۱۳۹۸). «رابطه علی‌بین چشم‌انداز زمان و بی‌ثباتی ازدواج بر اساس نقش میانجیگر الگوهای ارتباطی در زنان و مردان متأهل»، *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۱۳(۳): صص ۴۵۱-۴۳۳.
- ۷) نیلفروشان، پریسا؛ نویدیان، علی، عابدی، احمد. (۱۳۹۲). «بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس نگرش به ازدواج»، *روان‌پرستاری*، دوره ۲، شماره ۲: صص ۴۷-۳۵.
- 8) Abdullah, Q. D. (2017). *Marital Satisfaction and Religiosity in the African-American Muslim Community*. Temple University.
- 9) Adamczyk, K. (2017). Direct and indirect effects of relationship status through satisfaction with relationship status and fear of being single on Polish young adults' well-being. *Personality and Individual Differences*, 111, 51-57.
- 10) Braaten, E. B., & Rosén, L. A. (1998). Development and validation of the Marital Attitude Scale. *Journal of Divorce & Remarriage*, 29(3-4), 83-91.
- 11) Bradbury, T. N., & Bodenmann, G. (2020). Interventions for couples. *Annual Review of Clinical Psychology*, 16(1), 99-123.

- 12) Braithwaite, S. R., Coulson, G. L., Spjut, K., Dickerson, W., Beck, A. R., Dougal, K., ... & Jones, D. (2015). The influence of religion on the partner selection strategies of emerging adults. *Journal of Family Issues*, 36(2), 212-231.
- 13) Chen, T., Liu, L. L., Cui, J. F., Chen, X. J., Wang, J., Zhang, Y. B., ... & Chan, R. C. (2016). Present-fatalistic time perspective and life satisfaction: The moderating role of age. *Personality and Individual Differences*, 99, 161-165.
- 14) Darvyri, P., Galanakis, M., Avgoustidis, A. G., Pateraki, N., Vasdekis, S., & Darviri, C. (2014). The revised intrinsic/extrinsic religious orientation scale in a sample of Attica's inhabitants. *Psychology*, 5(13), 1557.
- 15) David, P., & Stafford, L. (2015). A relational approach to religion and spirituality in marriage: The role of couples' religious communication in marital satisfaction. *Journal of Family Issues*, 36(2), 232-249.
- 16) Dwivedi, A., & Rastogi, R. (2016). Future time perspective, hope and life satisfaction: A study on emerging adulthood. *Jindal Journal of Business Research*, 5(1), 17-25.
- 17) Fiskin, G., & Sari, E. (2021). Evaluation of the relationship between youth attitudes towards marriage and motivation for childbearing. *Children and Youth Services Review*, 121, 105856.
- 18) Hajihassani, M., & Sim, T. (2019). Marital satisfaction among girls with early marriage in Iran: emotional intelligence and religious orientation. *International Journal of Adolescence and Youth*, 24(3), 297-306.
- 19) Karamat, K. (2016). Perceptions on implications of delayed marriage: A case study of married adults in Kuala Lumpur. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(8), 572.
- 20) Khodadady, E., & Bagheri, N. (2012). Construct validation of a modified religious orientation scale within an Islamic context. *International Journal of Business and Social Science*, 3(11).
- 21) King, R. B., & Gaerlan, M. J. M. (2015). The role of time perspectives in the use of volitional strategies. *Psychological Studies*, 60(1), 1-6.
- 22) Koenig, H. G., & Büssing, A. (2010). The Duke University Religion Index (DUREL): a five-item measure for use in epidemiological studies. *Religions*, 1(1), 78-85.
- 23) Manning, W. D., Brown, S. L., & Payne, K. K. (2014). Two decades of stability and change in age at first union formation. *Journal of Marriage and Family*, 76(2), 247-260.
- 24) Muro, A., Feliu-Soler, A., Castellà, J., Deví, J., & Soler, J. (2017). Does time perspective predict life satisfaction? A study including mindfulness

- as a measure of time experience in a sample of Catalan students. *Mindfulness*, 8(3), 655-663.
- 25) Neyrinck, B., Lens, W., Vansteenkiste, M., & Soenens, B. (2010). Updating Allport's and Batson's framework of religious orientations: A reevaluation from the perspective of self-determination theory and Wulff's social cognitive model. *Journal for the scientific study of Religion*, 49(3), 425-438.
  - 26) Oyanadel, C., & Buéla-Casal, G. (2014). Time perception and psychopathology: Influence of time perspective on quality of life of severe mental illness. *Actas españolas de psiquiatría*, 42(3), 99-107.
  - 27) Shrout, M. R., & Kiecolt-Glaser, J. K. (2020). Individual, relational, and developmental-contextual pathways linking marriage to health: Reply to Brazeau, Pfund, and Hill (2020).
  - 28) Sutton, T. E. (2019). Review of attachment theory: Familial predictors, continuity and change, and intrapersonal and relational outcomes. *Marriage & Family Review*, 55(1), 1-22.
  - 29) Sword, R. M., Sword, R. K., Brunskill, S. R., & Zimbardo, P. G. (2014). Time perspective therapy: A new time-based metaphor therapy for PTSD. *Journal of Loss and Trauma*, 19(3), 197-201.
  - 30) Vespa, J. (2014). Historical trends in the marital intentions of one time and serial cohabiters. *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 207-217.
  - 31) Willoughby, B. J. (2012). Associations between sexual behavior, sexual attitudes, and marital horizons during emerging adulthood. *Journal of Adult Development*, 19(2), 100-110.
  - 32) Worrell, F. C., McKay, M. T., & Andretta, J. R. (2015). Concurrent validity of Zimbardo Time Perspective Inventory profiles: A secondary analysis of data from the United Kingdom. *Journal of adolescence*, 42, 128-139.
  - 33) Yucel, D. (2015). What predicts egalitarian attitudes towards marriage and children: Evidence from the European values study. *Social Indicators Research*, 120(1), 213-228.
  - 34) Zabelina, E., Chestyunina, Y. U., Trushina, I., & Vedeneyeva, E. (2018). Time perspective as a predictor of procrastination. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 238, 87-93.